

НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ

ПРОГРАМА

КНИГА И ШРИФТ

ТРАДИЦИЯ И СЪВРЕМЕННОСТ

8-10 април 2022

Научна конференция
КНИГА И ШРИФТ.
ТРАДИЦИЯ И СЪВРЕМЕННОСТ
8–9 април 2022

Първият по рода си в България интердисциплинарен научен форум „Книга и шрифт. Традиция и съвременност“, ще се състои в София между 8 и 9 април 2022 г. в Нова конферентна зала на СУ „Св. Климент Охридски“.

Събитието има за цел да събере на едно място специалисти от сферата на хуманитаристиката, на графичния дизайн, типографията, издателската дейност, историята, литературата и изящните изкуства като създаде обща платформа за дебат по теми, свързани със съвременните книги и шрифтове, а също така и да отправя исторически поглед върху развитието на писмото, типографията и книжните издания.

Форумът се открива с изложба по темата на 7 април 2022 г. (зала 1С, СБХ, етаж 1, ул. Шипка 6) от 17.30 ч. и ще продължи като двудневна научна конференция. По време на конференцията ще се състои и специализираната Работилница на тема „OpenType технологиите в шрифтовия дизайн“.

Темите и въпросите, които ще се акцентират на форума, са следните:

- Произходът на писмеността в България;
- Изграждането на ръкописния глаголически и кирилски шрифт и неговото функциониране в рамките на средновековната и на възрожденската българска култура;
- Общите семантични и естетически принципи, и системното единство между изкуството на шрифта и изкуството на книгата;
- Възрожденската книга. Инициали, погниси и илюстрация;
- Различните аспекти на изкуството на книгата в хуманитаристиката днес.

Специално внимание ще бъде отделено на съвременния дигитален шрифт и на неговия принос към развитието на книгоиздаването.

От организаторите

ИЗЛОЖБА

„КНИГА И ШРИФТ. ТРАДИЦИЯ И СЪВРЕМЕННОСТ“

Откриване – 7 април 2022

СБХ, Шупка 6, зала 1С, 17.00 ч.

Изложбата има за цел да акцентира върху съвременните тенденции в развитието на българската книга и шрифт, като представя творби на млади автори от двете области, завършили своето образование в НХА, в специалности „Книга, илюстрация и печатна графика“ и „Плакат и визуална комуникация“. Подобна селекция дава възможност на зрителя да се запознае с вижданията на тези графични дизайнери, свързани с проектирането на шрифтове и създаването на книги. Всеки един от тях търси и намира своето място в тези сфери, като изразява вътрешния си авторски прочит, преплетен с изискванията на времето, в което живеем, и условията, които то поставя пред тях.

Изложбата „Книга и шрифт“ е част от Международната конференция „Книга и шрифт. Традиция и съвременност“ (8– 9.04.2002 г.). Конференцията ще се проведе в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и е посветена на широк кръг от теми, сред които – шрифт и ръкописно писмо, първите български печатари и оформянето на книгата, средновековна и съвременна кирилица, техники за изработването на шрифтовете и тяхното влияние при издаването на книгите, съвременни кирилски и глаголически шрифтове, оформлението на българската книга и др.

ПРОГРАМА НА НАУЧНАТА КОНФЕРЕНЦИЯ
„КНИГА И ШРИФТ. ТРАДИЦИЯ И СЪВРЕМЕННОСТ“,
8-9 април 2022 г.

8 април – петък

9:15 - 9:30 Откриване

9:30 Произход на писмеността сред българите

Водещ: Андрей Бояджиев

Стефан Пеев (Издателство „Контекст“). Глаголицата и кирилицата – произход и конструктивни принципи

Зарко Ждраков (НБУ, НХА). За генезиса на кирилското писмо

Димитър Добревски (НХА). Космогоничен прабългарски модел като основа на българските азбуки

Иван Шимко (Университет Цюрих). Преписвачеството по време на UTF-8

Дискусия

Кафе-пауза

11:30 Ранни славянски печатни книги

Водещ: Васил Загорев

Ines Volf, Dino Sefaja, Srećko Jelušić (Typeflow, Rijeka).

Establishing a Glagolitic Benja printing research and educational center in Rijeka, Croatia

Марияна Цибранска (ИБЕ, БАН). За „малките формати“ в кирилската книга през XVI в. и техните културни функции

Мария Полимирова (СУ „Св. Климент Охридски“). Поглед към оформлението на южнославянската печатна книга през XVI в.

Лилия Илиева (ЮЗУ „Неофит Рилски“), Маргарет Димитрова (СУ „Св. Климент Охридски“). Венецианската кирилица и нейните български употреби

Дискусия

13:00 - 14:00 Обедна почивка

14:00 Писмо и ръкописна книга
Водеща: Поли Муканова

Георги Митринов (ИБЕ, БАН). Употребата на гръцко писмо в среднородопската възрожденска писмена традиция (графични особености)

Камелия Христова (НБКМ). Приписките – почерк и шрифт

Даринка Караджова (ЮЗУ „Неофит Рилски“). Палеографска роля на Котленския тип писмо

Надежда Александрова (СУ „Св. Климент Охридски“). За структурата и концепцията на книгата „Изповедание за трите религии“ от Софроний Врачански

Дискусия
Кафе-пауза

16:30 Възрожденската книга. Инициали, подписи, илюстрации
Водеща: Надежда Александрова

Росен Петков. Някои любопитни факти за оформлението на Рибния буквар – хартия, шрифт, илюстрации и отпечатване

Николай Чернокожев (СУ „Св. Климент Охридски“). „Райна, королева българская“ – преводи, книги, шрифтове

Любка Ненова (ЮЗУ „Неофит Рилски“). За един Молебен канон към св. свещеномъченик Харалампий от Христаки Павлович

Вера Бонева (УниБИТ). „Небесни светила“: Десет астрономически беседи в български контекст през 1875 година

17:30 – 18:00 Обща дискусия

9 април - събота

10:00 Библиотеки, книги и съвременни подходи в описването им
Водеща: Мария Полимирова

Галина Раева (Регионална библиотека „П. Павлович“, Силистра). Начало, развитие и съдържание на периодичните издания в Силистра (1883 – 1940 г.)

Мария Бранкова (НБКМ). Екслибриси във фондовете на отдел „Специални колекции“ на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

Захарина Петрова-Проданова (НБУ). Съвременните интерпретации на свързаните букви от ръкописната българска книга XI – XVIII век.

Светла Шапкалова (УниБИТ). Съвременните съкращения на библейски книги

Дискусия

11:30 Кафе-пауза

12:00 Книга и шрифт в съвременността
Водещ: Стефан Пеев

Андрей Бояджиев (СУ „Св. Климент Охридски“). Изгубени в шрифта

Кристина Костова (НХА). Интегриране на българската кирилица в шрифт „Adys“, предназначен за хора с дислексия

Надежда Ангелова (ПУ „Паусий Хилендарски“). Микротипографията в сянка. Типограф и шрифтов дизайнер

12:45 – 13:15 Обща дискусия

13:30 – 14:30 Обедна почивка

14.30 – 16.30 Работилница „ОpenType технологиите в шрифтовия дизайн“
Водещ: Стефан Пеев

Работилницата „OpenType технологиите в шрифтовия дизайн“ ще насочи вниманието на специалистите както към приложните програми за текстообработка и техните възможности да прилагат възрастените в шрифтовете OpenType функции, така и към изискванията, които трябва да се поставят към шрифтовете, предназначени за представяне на кирилски текстове до времето на появата на гражданската кирилица. Работилницата е подходяща за студенти, докторанти, преподаватели филолози, както и за всички, които се интересуват от старобългарската писмена култура.

РЕЗЮМЕТА

Надежда Александрова (СУ „Св. Климент Охридски“)

ЗА СТРУКТУРАТА И КОНЦЕПЦИЯТА НА КНИГАТА „ИЗПОВЕДАНИЕ ЗА ТРИТЕ РЕЛИГИИ“ ОТ СОФРОНИЙ ВРАЧАНСКИ

В българската общественост все още е малко познат фактът, че известната творба „Житие и страдания на грешния Софроний“ не е самостоятелно съществуващ ръкопис, а е част от по-голяма книга, излязла изпод ръката на книжовника през 1805 г., която е позната в науката като „Изповедание за трите религии“. В нея са поместени три преводни трактата, представящи основните постулати на християнството, юдаизма и исляма, а след тях Софроний Врачански добавя и своята автобиография. Като припомня формалните особености на ръкописа като почерка, водния знак и номерацията на книгата, настоящото изложение ще добави нови наблюдения към хипотезата за концептуална близост между третия текст „Система мохамеданския и религия их“ и „Житието“ на Софроний.

Надежда Ангелова (ПУ „Паусий Хиленгарски“)

МИКРОТИПОГРАФИЯТА В СЯНКА

Съвременният български графичен дизайн (разбира се и не само) изобилства от немалко примери, в които се разчита на силното цялостно въздействие и се игнорира детайла. Тази слабост касае и до голяма степен текстовата част на дизайнерските продукти, която дори бива пренебрегвана като ключов елемент за качествата на оформлението. В текстово доминиращите дизайнерски продукти като книги, периодични издания и др., тази тенденция също е ясно доловима. По отношение на текстовото оформление, считаме, че не се отдава равностойно внимание и прецизност на различните типографски нива. Наблюденията, а и някои изследвания, отчитат демонстрация на качества в дизайна на макротипографско ниво и значително нерешени проблеми на микротипографско ниво (отчасти и на нанотипографско).

Причините за това биват с разнообразен характер като варират от занижена школовка, липса на професионален поглед или отношение до липса на коректор, слаба редакция и ниска възискателност.

В търсене на отговори и решения как да се преодолеят очертаните проблеми и да се повиши професионалното отношение към типографските въпроси споделяме опит и търсим обмен сред колегиалната общност.

Надежда Ангелова (ПУ „Паусий Хиленгарски“)

ТИПОГРАФ ИЛИ ШРИФТОВ ДИЗАЙНЕР

Много от термините, с които си служим и до днес в професионалния дизайнерски бранш, а и в обучението, са се утвърдили във времена, в които разнородни дейности са се извършвали от една и съща фигура. Макар и в България многофункционалността и до ден днешен да е успешната формула за професионално оцеляване и просперитет, тясното браншово специализиране е факт.

В този смисъл би могло да разграничим смислово две области на работата с шрифт, които до момента, и особено в западноевропейските общества, все още се използват едноточно – „шрифтов дизайнер“ и „типограф“. Двете понятия служат за обозначаване както на професията, така и на конкретната извършвана дейност.

Какво точно обхваща едното и другото понятие, докъде се простират границите и къде се натъкваме на препокривания предстои да изясним и аргументираме.

Вера Бонева (УниБИТ)

„НЕБЕСНИ СВЕТИЛА“: ДЕСЕТ АСТРОНОМИЧЕСКИ БЕСЕДИ В БЪЛГАРСКИ КОНТЕКСТ ПРЕЗ 1875 ГОДИНА

В центъра на книжовно-историческото проучване е преводната книга „Небесни светила или Планетните и звездни мигове, популярно изложение на всичките открития и теории на новата астрономия“ с автор американския учен Ормсби Мичъл (Ormsby M. Mitchel) (1810–1862). Появата на изданието е важен факт в развитието на образователния развой и интелектуалната история на българите през 70-те години на XIX век, тъй като това е първата научнопопулярна книга с астрономическа тематика, приета в българското общество много радушно.

В статията се представя накратко съдбата на преводача – учителя Димитър Витанов (1847–1877) – един от първите българи с висше образование по природни науки. Проследена е историята на превода – от британския оригинал (1848), през по-късните му американски варианти (1867) и до руското илюстрирано издание (1868). Представени са обстоятелствата около набиране абонати за изданието, отпечатването му във Виена от Христо Г. Данов и разпространението му. Направена е книжовно-историческа характеристика на книгата и е открито присъствието ѝ в българското общество преди и след ненавременната смърт на нейния преводач – учителя Димитър Витанов.

Статията е продължение на изследването ми: Учителят Димитър Витанов (Щрихи от портрета на един забравен възрожденец). // Педагогика, 1998, кн. 8–9. В нея са очертани пътищата на проникването на природонаучното знание в българското общество преди Освобождението и са потърсени (условни) паралели между съдбата на автора ѝ – учен и генерал от Гражданската война, и преводача – учител и радетел за политически и културен суверенитет на нацията си.

Андрей Бояджиев (СУ „Св. Климент Охридски“)

ИЗГУБЕНИ В ШРИФТА

Специалистите в областта на славянското средновековие често се чудят с кой шрифт да публикуват своите текстове. Този доклад стъпва върху идеята за четирите най-важни особености за работа с електронния текст – структура, преносимост, архивиране и многократна употреба. Анализират се шрифтове за старата кирилица и глаголица във формат TrueType и OpenType, които поддържат Unicode стандарта от гледна точка на инвентар и технологични особености. Проследяват се особеностите в употребата на шрифтовете при съставянето на електронни текстови корпуси от една страна и дипломатически издания, от друга.

Мария Бранкова (НБКМ)

ЕКСЛИБРИСИ ВЪВ ФОНДОВЕТЕ НА ОТДЕЛ „СПЕЦИАЛНИ КОЛЕКЦИИ“ НА НАЦИОНАЛНАТА БИБЛИОТЕКА „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

Докладът има за цел да представи този важен дял от графичното изкуство, неговият исторически развой в различни страни, както и у нас. Историята на екслибриса датира още от Древността – времето на фараона Аменофис III (1400 г. пр. н. е.) и запазва почти същото значение и до днес, като марка, етикет или печат, притежавани от собственика му, който се нанася върху гърба на корицата на книга, за да се идентифицират книгите в библиотеката му.

В Европа екслибрисът се появява в края на 15 в. в Германия и Швейцария, а в началото на 16 в. и във Франция, Италия, Полша, Чехия, Словакия. В България първите екслибриси са от времето на Възраждането – белег за голямата любов към книгата, както и за наличието на собствена библиотека.

По принцип знакът ex libris е направен чрез ръкописна анотация (или подпис), след което са използвани техники като гърворез, гравюра, литография, и други. По силата на развитието на техниките за печат и гравирание, днес това се извършва чрез други техники като цифрова графика или фотография. Вековното съществуване на екслибриса е създало неговите разновидности, а също и стилове, в зависимост от епохата и нейните особености. Ще се проследи превръщането на този вид изкуство от знак за собственост към знак за индивидуалност, обект на колекциониране и представянето им в художествени изложби.

В настоящия доклад ще бъдат представени ценни и интересни издания от фонда на Националната библиотека, от отдел “Специални колекции”, посветени на изкуството на екслибриса. Ще се разкаже повече за техния произход и принадлежност, начин на придобиване. Ще се представи колекцията от екслибриси като образци на миниатюрната графика в творчеството на много български и чуждестранни художници.

Димитър Добревски (НХА)

КОСМОГОНИЧЕН ПРАБЪЛГАРСКИ МОДЕЛ КАТО ОСНОВА НА БЪЛГАРСКИТЕ АЗБУКИ

В доклада е представена в най-сбит вид основна теза на автора, изложена в неговата монография „Космогония на прабългарите“ (2021), относно космогоничното осмисляне от древните ни прадеди на всичко, което са създавали в материалното си обкръжение – в това число и на българската азбука в първите и две разновидности след продължително осмисляне. Кирилицата, създадена от Методий или кириловите ученици, според някои хипотези, също е предходена от гълго и постепенно адаптиране на гръцката азбука и гръцки език, използвани няколко века до този момент паралелно, подобно на ползването на латиницата за официален език при много народи. Гръцката азбука е ползвана също за изписване на надписи на първобългарски, което не може да е било случайно хрумване, защото е било необходимо гълго и целенасочено да се адаптират чуждите знаци към специфичната българска фонетика. Но откъде са взети специфичните букви? Не е необходимо гълго и сложно да ги търсим – с много малки изключения те се срещат и в глаголицата, и в старата руническа азбука. Всички те са производни на основния модул от окръжност и кръст, и могат напълно точно да се включат в композиционната му структура, като по този начин носят едно допълнително послание и скрит смисъл.

Зарко Жграков (НБУ, НХА)

ЗА ГЕНЕЗИСА НА КИРИЛСКОТО ПИСМО

Кирилицата възниква в Плиска и Преслав в контекста на българската писмена традиция като реформирано глаголическо писмо с гръцки букви, докато в Охрид св. Климент също реформира глаголицата, но без да изменя сакралния характер на графичните знаци – показателен е кръстът на буквата „азъ“. Реформирането на гръцките букви е засвидетелствано още във Велика стара България при един от златните пръстени печати на хан Кубрат. Тази практика продължава в канцеларията на Дунавска България (напр. съкровището на хан Аспарух от Банат) до Покръстването, когато свещеното глаголическо писмо, устроено от св. Солунски братя, е нагласено като кирилица. Прабългарските рунически навици на писане се проследяват в графемите на някои буквени знаци – напр. трансформацията на буквата [Ж] от „руна“ в глаголическа и кирилска буква. Генезисът на кирилицата се разглежда в този писмен контекст.

Лиля Илчева (ЮЗУ „Неофит Рилски“),
Маргарет Димитрова (СУ „Св. Климент Охридски“)

ВЕНЕЦИАНСКАТА КИРИЛИЦА И НЕЙНИТЕ БЪЛГАРСКИ УПОТРЕБИ

В доклада ще се разгледа въпросът за произхода на специфичния шрифт, известен като „босанчица“, „хърватска кирилица“ и т.н., създаден първоначално като печатен шрифт във Венеция през 1611 г. в печатницата на Пиер Мария Бертано. В България той е бил използван за целите на обучението в римокатолическите граматически училища, а правописът на текстовете, създадени с него, е бил нормиран. В началото на XVIII век с венецианска кирилица в е отпечатана книгата на Кръстьо Пейкич „Огледало на истината“, в печатницата на Николо Пецана.

Даринка Караджова (ЮЗУ „Неофит Рилски“)

ПАЛЕОГРАФСКА РОЛЯ НА КОТЛЕНСКИЯ ТИП ПИСМО

Характерният тип нов полуустав, използван от книжовниците в Котленския регион през XVIII и началото на XIX век, е въведен в българската палеография с термина котленско писмо. Неговите общи графични особености (в ръкописите на поп Стойко (Софроний Врачански) – с подчертано орнаментален характер) имат решаваща роля за идентифицирането на местната книгописна продукция, както и за атрибуцията на анонимни паметници от ръкописното наследство на известни вече книжовници.

Кристина Костова (НХА)

ИНТЕГРИРАНЕ НА БЪЛГАРСКАТА КИРИЛИЦА В ШРИФТ ADYS, ПРЕДНАЗНАЧЕН ЗА ХОРА С ДИСЛЕКСИЯ

Шрифтовете с подобрена четивност, притежават допълнителни конструктивни характеристики, за да подобрят визуалното представяне на текстовете в различни ситуации. Но дали те могат да покрият нуждите на читатели с специални обучителни потребности като дислексия? Това е неврологично състояние, което засяга между 9-14-20% от хората, като част от тях преминават през периодите на образованието си без да знаят за това състояние и да получат коректна подкрепа. През 2014 г. когато стартирах работа по създаване на шрифт с кирилица, подготвящ за хора с дислексия, знаех категорично, че ще създам и знаците от българската форма кирилица. Добре познавах стилистичните ѝ предимства и имах своите лични предпочитания. Но тогава още не знаех, че тя ще остане основна кирилска форма в този проект. В процеса на работа, изучавайки по-дълбоко спецификите на дислексията, установих, че добре разработените форми на редовните (малки) знаци, както и допълнителните горни и долни гължини, ще бъдат значими за подобряване на четивността. Тук те имат практическа функционалност, която е от особено значение, а естетическите характеристики са допълнителен плюс. Шрифт Adys е специално създаден, за да улеснява хора с лека до средна степен на дислексия, и е първият съдържащ кирилица.

Георги Митринов (ИБЕ, БАН)

УПОТРЕБАТА НА ГРЪЦКО ПИСМО В СРЕДНОРОДОПСКАТА ВЪЗРОЖДЕНСКА ПИСМЕНА ТРАДИЦИЯ (ГРАФИЧНИ ОСОБЕНОСТИ)

В научното съобщение се разглеждат графичните особености на три среднородопски възрожденски писмени паметника от средата на XIX век: Златоградски сборник (1852), Райковски гамаскин (1859), Устовски сборник (1859). Текстовете им са написани на местно българско наречие с употребата на гръцка графика. Съпоставката дава възможност да се види спецификата в използването на гръцка графична система за писане на български език от местното християнско население в един район от южните краища на българското езиково землище, каквото е Среднородопието. Показани са общи особености и различия в употребата на характерни за гръцката графична система графемни, както и отбелязването на специфични за фонетичната система на българския език звукове. Разгледани са предпоставките за употребата на гръцко писмо в тези късни възрожденски писмени паметници.

ГЛАГОЛИЦАТА И КИРИЛИЦАТА – ПРОИЗХОД И КОНСТРУКТИВНИ ПРИНЦИПИ

Изследването насочва своето внимание към определяне на онези основни конструктивни принципи, които изграждат архитектурата на глаголическите и кирилските букви. Писмените графични системи са своеобразни архитектурни композиции. Познаването на закономерностите на изграждане на тези системи е ключът към тяхната успешна реконструкция. Посредством регресивен анализ на глаголическите паметници се достига до идеята, че глаголицата е маюскулно писмо, като всяка буква в него е ситуирана в триредово и триетажно буквено поле. Поради трудните исторически условия, в които се развива първоначално, глаголицата не достига до устойчиви стилови форми, каквито срещаме при Каролингския минускул. Този факт определя и огромното разнообразие на начертанията в запазените до днес исторически паметници.

Възникването на кирилицата се осмисля като синхронен процес спрямо възникването на глаголицата, който първоначално се развива самостоятелно и несистемно. След идването на Кирило-Методиевите ученици в България глаголическата писмена система се превръща за кирилицата в модел за съотнасяне и подреждане на фонемите и графемите в старобългарския език. В своето първоначално функциониране глаголицата и кирилицата изпълняват принципно различни комуникативни функции. Връзката на кирилицата с гръцката писменост е нееднозначна – кирилицата не се разглежда като пренасяне на гръцки форми в българската книжовна практика, а като сложен процес на трансформиране на формите на гръцката писменост в търсенето на оригинален и независим облик за старобългарската писменост.

НЯКОИ ЛЮБОПИТНИ ФАКТИ ЗА ОФОРМЛЕНИЕТО НА РИБНИЯ БУКВАР – ХАРТИЯ, ШРИФТ, ИЛЮСТРАЦИИ И ОТПЕЧАТВАНЕ

„Буквар с различни поучения“ (Рибният буквар), събрани от Петра Х. Беровича (Петър Берон), е може би най-известната и най-коментиранията възрожденска печатна книга. За нея се е писало много, за авторът ѝ – също. Но все пак има редица неосветени факти за книгата поради няколко причини. Първо, Букварът е отпечатан в зората на нашето книгопечатане на съвременен език, практически е първата печатна книга на разговорен (простонароден) език, въпреки че още Св. Софроний Врачански заявява тази претенция с Кириакодромион („Неделник“), отпечатан през

1806 г., но не успява да я постигне. „Неделникът“ на Софроний е смес от разговорен и старобългарски (църковнославянски). Второ, по това време все още няма български вестници или списания, които да отразят отпечатването на Буквара, а и Петър Берон е едва на 25 години. Трето, авторът на Буквара не обича да дава сведения за живота си, не дава ликът му да се възпроизвежда. Единствено неговият приятел Николаї Павлович успява тайно да го скицира и после да направи по скицата единствения му портрет (Сборник 1925: 15). Четвъртата причина, може би, се крие в трудното разпространение на първото издание на Буквара. Неговото приемане тогава не е еднозначно. Докато учени като Юрий Венелин са възхитени от ясната структура и език, в родния му град Котел букварът не се приема добре заради критичния предговор, нападите към изучаването на Псалтира и Часослова (които са неразбираеми за децата) и липсата на по-голям обем религиозни теми.

Най-голям е недостигът на сведения за Рибния буквар като артефакт – хартия, печат, шрифт, илюстрации, както и кога придобива популярното си име „рибен“. Много често изследванията за Буквара се съсредоточават само върху първото му издание от 1824 г., което също изкривява нещата и пречи за по-обхватното разбиране на значението и „живота“ на тази книга. Също така, много от публикациите за Буквара са слабо илюстрирани/онагледени, което пречи да се видят някои особености на дизайна на прочутата книга. Представеният доклад разказва някои любопитни (и малко известни) факти за оформлението на Рибния буквар – хартия, шрифт, илюстрации и отпечатване.

Докладът дискутира мястото на отпечатването на „Буквар с различни поучения“, правят се сравнения с подобни издания в Сибиу. Дискутира се и следващото издание на Антон Йованович, „Свещенно цветосъбрание“, за което се споменава и в Буквара. Разглежда се оформлението на следващите издания на Буквара, отпечатани в Букурещ, през 1841, 1846, 1847, 1950 г., след което се представят и Цариградските издания от 1856 и 1862 година, отпечатани в печатницата на Тадей Дивитчиан.

Разгледани са и хипотезите за появата на името „Рибен буквар“, като се прави опит да се докаже появата на „рибен“ едва при по-късните издания. Посочват се различни отзиви за Буквара и как точно се упоменава името му, започвайки от Юрий Венелин и Измаил Срезневски и стигайки до публикацията на 9-р Богоров, където букварът е наречен „рибен“. Докладът ще бъде изработен въз основа на изследванията на автора, част от които са посочени в блога му: <https://liternet.bg/publish33/rosen-petkov/riben-bukvar.htm>

Любка Ненова (ЮЗУ „Неофит Рилски“)

ЗА ЕДИН МОЛЕБЕН КАНОН КЪМ СВ. СВЕЩЕНОМЪЧЕНИК ХАРАЛАМПИЙ ОТ ХРИСТАКИ ПАВЛОВИЧ

Молебният канон към св. свещеномъченик Харалампий е отпечатан в Букурещ през 1841 г. в печатницата на Захари Каркалеки и неговия син. За автор на Канона се посочва Христаки Павлович, който по това време е учител в Свищовското училище. Цялото издание е с обем 24 страници.

Захарина Петрова-Проганова (НБУ)

СЪВРЕМЕННИТЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ НА СВЪРЗАНИТЕ БУКВИ ОТ РЪКОПИСНАТА БЪЛГАРСКА КНИГА XI–XVIII ВЕК.

Свързаните букви представляват част от декоративната украса на ръкописните книги във византийската и славянска книжна в периода XI–XVIII век. Средновековната българска книга стъпва на византийската оформителска традиция, с което не само наследява, но и надгражда изкуството на свързаните букви. Със своята едновременно практична и декоративна функция, те се явяват много интересен граничен елемент между текста и украсата, а фактът, че превъзхождат по майсторство своите първообрази, ни дава още едно основание да се задълбочим в тяхното разглеждане.

Настоящото изследване има за цел да проследи връзките между оригиналните свързани букви от средновековието, аналогово създадените шрифтови образци от втората половина на XX век, и съвременните дигитални шрифтове, излезли под пряко тяхно вдъхновение в България. Във фокуса на нашето внимание попадат три групи от образци, като в първата разглеждаме свързаните букви от „Шестоднев на Василий Велики“ от XV век, „Апостол“ от XVI век и „Пластир“ от XVII век. Във втората група попадат „Заглавните букви“ на Георги Веселинов от 80-те години на XX век, а в третата – шрифтовете „Гайтан“ (Васил Кателиев), „Балкара“ (Светлин Баледров и Венцислав Йорданов) и „Словик“ (студио Фонтфабрик), създадени в периода 2007–2017 година. Разглеждат се и някои студентски проекти на тема авторски шрифт с елементи от старобългарската традиция като акцентът пада върху последната група. Големият интерес у младите дизайнери по темата, както и направеният калиграфски анализ на гореизброените образци, ни дават основание да заключим, че богатата българска традиция дава възможност за създаване на локална и национална идентичност в областта и има голям потенциал за развитие в бъдеще.

Мария Полимирова (СУ „Св. Климент Охридски“)

ПОГЛЕД КЪМ ОФОРМЛЕНИЕТО НА ЮЖНОСЛАВЯНСКАТА ПЕЧАТНА КНИГА ПРЕЗ 16 В.

Целта на доклада е да представи връзката на първите печатни славянски книги с ръкописната традиция по отношение на художественото оформление – шрифт, инициали, заставки и гравюри. Да посочи влиянието на латинската печатна книга върху инициалите на цетинските инкунабули и оформлението на венецианските палеотипи. Акцентът ще бъде поставен върху изданията на Яков Крайков. Ще се проследят взаимодействията и основните елементи, които водят до създаване и утвърждаване на собствени традиции в южнославянската типография през 16 в. Ще се разгледа своеобразното посредничество на първопечатната книга като „транслатор“ между двете технологии (ръкописна и печатна) в създаването на славянската книжовност във вековете.

Галина Раева (Регионална библиотека „П. Павлович“, Силистра)

НАЧАЛО, РАЗВИТИЕ И СЪДЪРЖАНИЕ НА ПЕРИОДИЧНИТЕ ИЗДАНИЯ В СИЛИСТРА (1883 – 1940 Г.)

Политическите и стопански промени в България след Освобождението /1878 г./ оказват особено въздействие върху град Силистра и обособения през 1883 г. Силистренски окръг. Градът е голям производителен и търговски център, и културно средище. С развитието на обществено-икономическите отношения се появява необходимост от източници на информация по политически, стопански и културни въпроси. Излизат от печат първите вестници в Силистра „Време“ и „Телеграф“, които са и първите в Добруджа. През периода 1885–1900 г. в Добруджа излизат 16 български периодични издания, от които 14 в Силистра. До 1912 г. излизат още 9 периодични издания. Сред тях е първото музикално списание в България – „Кавал“, „Детинска почивка“, педагогически вестници. В началото на 20-ти век силистренските педагози заемат достойно място в българската педагогическа публицистика и основават, редактират педагогически списания, пишат и издават учебници и методически ръководства.

Трагичните събития в Добруджа в годините 1913–1940 са причина много от тези издания да са загубени безвъзвратно. Този факт прави още по-ценно онова, което е достигнало до нас. Докладът разглежда периодичните издания като източник на информация за общественото-политическия и културен живот в региона. Акцент е поставен и върху българските периодични издания, отпечатвани в Силистра по време на

румънската окупация и ролята им за опазване на българското национално съзнание.

Създателите на периодичните издания в силистренския край са ни завещали много книжни издания с разнообразна тематика. Те са свидетелство и за високото гражданско съзнание на журналисти, педагози и позициите им на истински патриоти.

Камелия Христова (НБКМ)

ПРИПИСКИТЕ – ПОЧЕРК И ШРИФТ

Докладът представя първоначални наблюдения върху приписки в стари славянски печатни книги, съхранявани в библиотеката на Рилския манастир. Изследването е иницирано от работата по проект за създаване на Опис на славянските кирилски печатни книги (XVI–XIX в.) от същата библиотека.

Интересът към миналото и събитията от него до известна степен налага и създаването на описи и отделни издания, посветени на приписките и в частност техните текстове. За тази цел се използват стандартни шрифтове, които обаче не могат в пълнота да представят белезите, които носи ръкописното изписване. В доклада се засягат теми, свързани с почерка на отделния писач – автор на приписки; представянето на приписки в печатни издания и тяхното презентирание в дигитална среда.

Марияна Цибранска (ИБЕ, БАН)

ЗА „МАЛКИТЕ ФОРМАТИ“ В КИРИЛСКАТА КНИГА ПРЕЗ XVI В. И ТЕХНИТЕ КУЛТУРНИ ФУНКЦИИ

Връзката между шрифта и формата е задължителна за съвременното книгознание, но тя е била такава и през XVI в. Популярната ренесансова книга в Европа за по-широка аудитория се превръща в търсен търговски артикул. Тъй като тя става лесно преносима, се променят читателските навици. Разчупването във външните белези на книжното тяло води до съдържателни промени. Фокус на внимание в доклада са два типа източници:

1. Венецианските печатни книги за пътници на фамилия Вукович и последният техен представител „Различни потреби“ на Яков Крайков от 1570 г.;

2. Ръкописното босненско сборниче от Пловдивската народна библиотека „Иван Вазов“ № 116 (54), съхранило следи от стара хетеродоксия на Балканите.

Като изключим венецианското влияние в Западните Балкани, какво е общото между двата типа източници, обединени от кирилицата и нейните разновидности в печатна и ръкописна форма? Те се разглеждат като форми на сборниците със смесено съдържание. Очертават се спецификите в: малоформатността като сбор от външни параметри; съдържанието; функциите. Книгите укрепват религиозното съзнание в условията на османска доминация; развиват комплекси от народни вярвания и легенди; спомагат да се съхрани културната памет, да се пренесат и поддържат в друга социокултурна среда идентичностни нагласи; определени текстове имат апотропейната функция на амулети. Търговските пътища от и към Венеция, Дубровник, Босна и Далмация са възможен коридор за връзка с българските земи.

Малоформатните сборници с нестандартна съдържателна структура имат специално място в книжовната култура на южните славяни. Изучаването на тяхната типология се вписва в историята на книгата на прехода от Средновековието към Новото време.

Николай Чернокожев (СУ „Св. Климент Охридски“)

РАЙНА, КОРОЛЕВА БОЛГАРСКАЯ – ПРЕВОДИ, КНИГИ, ШРИФТОВЕ

Текстът се стреми да опише и систематизира ефектите от боравенятията с различни шрифтове в двата превода на повестта на А.Ф. Велтман.

Светла Шанкалова (УниБИТ)

СЪВРЕМЕННИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ НА БИБЛЕЙСКИ КНИГИ

В доклада се представя Библията, като свещена книга за всички практикуващи християнски общности. Дават се сведения за броя на книгите в Свещеното писание и техните възможности за съкращения. Обяснява се и как се търсят стихове в Библейския текст. Дава се пример за коректно позоваване на библейски цитати в други текстове.

Иван Шумко (Университет Цюрих)

ПРЕПИСВАЧЕСТВОТО ПО ВРЕМЕ НА UTF-8

Във своя доклад ще представя нова интернетова страница с дигиталните едичии на различни ръкописни източници от XV–XIX век – <https://www.rupco.uzh.ch/>

Страницата е резултат от четири години работа върху корпус от предвъзрожденски текстове, реализиран на Института по славистика-

та на Университет Цюрих, под ръководството на проф. Барбара Зоненхаусер.

Предаването на богатата ръкописна книжнина от ранния новобългарски период се днес нуждае не само от дигитализиране, а също от анотация на филологични и лингвистични данни: преводи, връзки към речници, чуждестранни едигии на същия текст и друго. По този начин текстът може да стане достъпен за по-широката публика от студенти или ученици. Може да служи както помагало при обучаване на специфични качества на ръкописната книжнина в България, но и да се използва като източник за статистични изследвания. Модуларна конструкция възможнава лесно разширяване на съдържанието на страницата (текстове), както и нови функции за негов преглед.

Страницата сега съдържа Поп Пунчовия Сборник (НБКМ 693 – първите 31 глави пълно анотирани до ден днешен), Житие на св.Петка Търновска (15 версии), и Слово за ветхия Александър (4 версии). Страницата е построена с целта към изследването на балкански езикови явления. Заради това оформлението на входящите данни е измислено с предвид за разнообразност на езиковите вариации (диахронни и диалектични), правопис и издания.

Във своя доклад ще се съсредоточа върху различните аспекти на предаването на самия текст: шрифтовете използвани при въвеждането на текста, неговото предаване на страницата, и възможностите за търсене в корпус или речник.

Ines Volf, Dino Sefaja, Srećko Jelušić (Typeflow, Rijeka)

ESTABLISHING A GLAGOLITIC BENJA PRINTING RESEARCH AND EDUCATIONAL CENTER IN RIJEKA, CROATIA

The presentation will show how from 2019 till today a non for profit association Typeflow in Rijeka managed to start establishing a research and educational printing center named Benja. It will explain how the tradition of a Glagolitic printing enterprise in 1530 and 1531 (developed in Rijeka) by the Zadar bishop Šimun Benja Kožičić was used as a starting point to promote and spread informations about Glagolitic scripture, printing and culture. Six books printed at that time, with Glagolitic movable type will be shortly presented.

The involvement and support of local government, cultural and educational institutions will be described.

The activities held in 2020 and 2021 and their media and participant (mainly school children) reception will be described and illustrated with photo documentation. Future development and strategic plans for research, workshops, international cooperation and conferences will be presented.

Научният форум се организира
с любезното съдействие на
Национална картова и платежна
схема, част от БОРИКА АД

Научна конференция
КНИГА И ШРИФТ.
ТРАДИЦИЯ И СЪВРЕМЕННОСТ
8-9 април 2022

Медийни партньори:

Организатори:

БЪЛГАРСКО
ОБЩЕСТВО ЗА
ПРОУЧВАНЕ
НА 18. ВЕК

